

Udržitelná praxe pro knihovny

Knihovny 21. století jsou chápány a prezentují se jako víceúčelové instituce komunitního charakteru. Už zdaleka nejsou pouhými půjčovnami knih, ale staly se důležitými kulturními centry se zacílením na širší okruh uživatelů. Jakožto informační uzly a pomyslná centra vědění i neorganizovaného vzdělávání se vyjadřují k mnohým celospolečenským tématům a problémům. Zatím se jednalo spíše o humanitní oblast, ale v době probíhající ekologické krize se nabízí i přesah do této sféry. Součástí se tedy může stát nejen reflexe environmentálních témat, ale i dílčí zapojování se a řešení v této problematice.

Knihovna jako jedna z mnoha veřejných institucí může pomoci naplňovat myšlenku "Mysli globálně, jednej lokálně" některými konkrétními opatřeními na úrovni svého vlastního provozu. Nabytými informacemi a praktickými zkušenostmi pak knihovny mohou inspirovat instituce s podobným charakterem provozu (úřady, školy, muzea...).

O environmentální problematice se v současné době diskutuje v souvislosti s probíhající klimatickou změnou. Ta však není jedinou hrozbou, která negativně ovlivňuje nejen životní prostředí, ale i lidstvo samotné.

Dochází k významnému úbytku cenných ekosystémů a s tím související biologické rozmanitosti. Viditelnými projevy neudržitelné lidské společnosti je znečišťování životního prostředí (voda, ovzduší, půda...) a také hromadění odpadů. Všechny tyto jevy mají společného ukazatele. Je jím neustále rostoucí lidská populace společně s extrémně narůstající individuální materiální spotřebou na všech úrovních. Globální environmentální problémy

jsou velmi komplexní a složité, a tudíž ani jejich řešení nebude jednoduché. Bude vyžadovat kooperaci na mnoha úrovních lidské společnosti - snížení materiální spotřeby jednotlivců, odpovědný přístup všech institucí i legislativní a systémové změny na těch nejvyšších úrovních. Nedílnou součástí musí být osvěta a tlak na celkovou změnu paradigmatu.

Knihovny mohou při těchto změnách participovat třemi různými způsoby. Mohou přizpůsobit svůj samotný provoz takovými dílčími opatřeními, aby byl environmentálně šetrnější. Mohou vzdělávat veřejnost v této oblasti pořádáním širokého spektra environmentálních akcí (a veškeré akce pořádat dle zásad šetrnosti). Mohou jmenovat konkrétního pracovníka, který bude všechny tyto činnosti koordinovat a inspirovat jimi široké okolí.

1) Knihovna jako "zelená" instituce

Knihovny jsou v dnešní době poměrně moderní instituce s provozy nejrůznějšího rozsahu, počtu zaměstnanců, vybavení a dalších vlastností. Z důvodů chybějících přímých vlastnických a finančních vazeb může docházet k tomu, že jsou prováděna méně hospodárná opatření směrem k ekologicky šetrnějšímu fungování. Na této úrovni tak mají knihovny stejně jako ostatní veřejné instituce velké rezervy a účinnými opatřeními by mohlo dojít k naplnění vizí udržitelnosti, ale rovněž k nezanedbatelným finančním úsporám. To pak může být jedním z argumentů při žádostech o finanční podporu na taková opatření u zřizovatele.

V širším pojetí se můžeme zabývat tím, zda opatření promyšlíme na úrovni budovy, pozemku, provozu nebo zaměstnanců.

a) Opatření na úrovni budovy

Opatření na této úrovni se budou vždy odvíjet od stáří, vlastností a technického provedení samotné stavby. Rozhodující jsou také vlastnická práva k budově. Většina provozů bude mít vzhledem k příspěvkové formě financování omezené rozhodovací pravomoci k rozsáhlejšími úpravám. Vždy bude záležet na dialogu s provozovatelem a tlumočení chystaných opatření i řečí čísel a možných úspor.

Energetická náročnost budovy

Touto charakteristikou se rozumí úroveň tepelných ztrát při vytápění. Je daná zejména konstrukcí pláště budovy a dalšími stavebně-technickými vlastnostmi. Z toho také vyplývá, že největší šanci tento ukazatel ovlivnit je při výstavbě nové budovy, její přestavbě nebo při chystaném zateplení pláště budovy. Dle velikosti provozu a dalších ukazatelů může být provozovatel ze zákona povinen zpracovávat energetický audit nebo energetický posudek budovy. Pro řadu dílčích opatření je možné využít energetických konzultací a energetického poradenství. Některé subjekty a neziskové organizace

v této oblasti nabízejí zmiňované služby bezplatně.

V rámci energetických opatření na úrovni budovy můžeme zvažovat některé "alternativní" způsoby získávání energie pro provoz - např. solární systémy pro ohřev nebo fotovoltaický systém pro výrobu el. energie. Společně se zateplením pláště budovy jsou všechna tato opatření financovatelná dotačními tituly - zejména Operačním programem Životní prostředí (OPŽP).

Vytápění

Vytápění úzce souvisí s předchozím bodem. Systémovým opatřením je změna způsobu vytápění směrem k úspornějším nebo obnovitelným zdrojům tepla (solárně-termický systém, rekuperační větrání, tepelné čerpadlo, kotel na biomasu...). Všechny tyto zásahy jsou opět dobře financovatelné prostřednictvím OPŽP.

Úsporným opatřením realizovatelným v každém provozu je změna režimu vytápění, zejména s ohledem na otevírací dobu - tedy úprava intenzity časováním (pokud to systém vytápění umožňuje) o víkendech a mimo otevírací dobu, samozřejmě i s přihlédnutím k ročnímu období. Často se ve veřejných budovách setkáváme s přetápěním a zbytečným větráním. Vodítkem může být způsob vytápění v domácnostech, kde lépe vnímáme přímou finanční odpovědnost i možné úspory.

Navazující problematikou je efektivní a zároveň úsporný způsob větrání, ke kterému existuje celá řada všeobecných zásad. Nedílnou součástí jsou potom správná okna, resp. jejich výměna v případě nevyhovujících typů. I zde nám mohou pomoci odborné firmy nebo organizace.

Osvětlení

Osvětlení tvoří podstatnou část spotřeby elektrické energie celého provozu. Specifické požadavky knihoven na kvalitu osvětlení v půjčovnách je dnes možné bez problémů zajistit prostřednictvím světelných zdrojů s maximální úsporností. Na cestě od klasických žárovek byly přechodnými typy úsporného osvětlení halogenové žárovky a kompaktní zářivky. V dnešní době nejlepších výsledků dosahují LED žárovky. Kromě samotné spotřeby energie a ceny svítidla jsou důležitými charakteristikami uváděnými na obalu také barva světla (pro knihovnické provozy nejlépe se střední chromatičností - "denní bílá"), životnost (počet spínacích cyklů) a světelný tok (intenzita osvětlení).

Na méně frekventovaných místech provozu s nutností osvětlení přichází do úvahy instalace pohybových spínačů. Všeobecné je pak doporučení maximálního využití denního světla.

Průhledné a reflexní plochy

Celá řada projektů a realizací moderních budov využívá velké skleněné plochy, což je určitě esteticky a mnohdy i energeticky výhodné. Často se ale stávají smrtící pastí pro ptactvo. Reflexní plochy (ty které odrážejí obraz okolního prostředí) mohou zrcadlit zeleň v okolí budov. Letící pták pak nedokáže

překážku rozlíšit a do skla naráží v plné rychlosti. Podobný efekt mají i průhledné skleněné plochy - spojovací krčky, átria nebo i velká okna - kde ptáci pozorují prostor za nimi, včetně např. velkých pokojových rostlin.

Pokud už se přistoupí k ochraně takových ploch před kolizemi, často se využívá naprosto nefunkční polep jedinou siluetou dravce. Pták při letu však vnímá prostor před sebou jenom v úzkém úhlu. Aby byla taková ochrana dostatečná, musí být polep realizován hustou sítí spíše menších nálepek (udává se rozestup max. 10 cm). Tvar polepů ani jejich barva není rozhodující. Existují i polepy linkové (využívané často na protihlukové stěny) nebo speciální bezreflexní úprava výplní, případně předsunuté žaluzie apod. U části oken v provozech může být

problémem snižování světelné propustnosti realizovaným polepem. V takovém případě se dají využít průhledné UV nálepky. Zajímavou formou realizace ochrany skleněných ploch polepem je spolupráce se ZŠ nebo MŠ. Podobné projekty se zatím uskutečnily při ošetření skleněných autobusových zastávek. Více informací k tématu [zde](#).

Ochrana synantropních druhů živočichů

Každá budova může být za určitých podmínek vhodným útočištěm nebo hnízdištěm pro některé druhy živočichů - nejčastěji ptáků (jiřičky, rorýsi, poštolky...) nebo netopýrů. Zčásti je to způsobeno negativními změnami zemědělské krajiny - přizpůsobivější druhy nacházejí náhradní biotopy právě ve městech.

Všechny druhy ptáků jsou v průběhu hnízdění chráněni zákonem (včetně hnízd samotných). Každá stavební úprava, která by mohla do hnízdění jakýmkoli způsobem zasahovat, musí být konzultována s odborníky a příslušnými úřady - a to i ve chvíli, kdy o přítomnosti zvířat nevíme nebo ji neočekáváme.

Pokud je to technicky možné, je samozřejmě všeobecně přínosné podporovat nebo alespoň tolerovat přítomnost synantropních druhů živočichů v rámci staveb.

b) Opatření na úrovni pozemku

Opatření v této oblasti je samozřejmě odvislé od toho, zda knihovna nějakým pozemkem disponuje a v jakém vlastnickém vztahu k němu je, případně jakým způsobem jej obhospodařuje nebo obhospodařovat nechává. Všeobecné zásady přírodě blízkých zásahů v rámci zahrad zaštiťuje certifikace Přírodní zahrada (více informací [zde](#)). Vyžaduje komplexní péči - zejména nepoužívání chemických přípravků, minerálních hnojiv atd. Zároveň

zvlášť boduje realizaci speciálních přírodních prvků a hodnotí šetrnost hospodaření v zahradě.

Mezi konkrétní dílčí opatření, která lze v rámci nejrůznějších typů pozemků provádět, patří např.: kvalitní péče o vzrostlé dřeviny (pravidelné ošetřování, stabilizační zásahy namísto kácení, ponechávání torz či loggerů...), výsadba zeleně (s upřednostňováním ovocnáčů původních odrůd, listnatých stromů, "jedlých" keřů...), realizace vodních prvků (tůň, mokřad), komposty a mulče, divoký koutek, speciální umělé biotopy (hmyzí hotely, broukoviště, ptačí budky, suchá skalka, zimoviště ježků...).

Velmi důležitým zásahem (zvláště v suchých periodách posledních let) je úprava režimu sečení travnatých ploch - snížení frekvence sečí, mozaiková seč, použití šetrnější techniky. Souvisejícím opatřením je realizace květnatých prvků nebo pásů - prostým ponecháním nesečených partií či přímým výsevem komerčních květnatých směsí. Takové úpravy travních porostů podporují širokou škálu hmyzích společenstev, která jsou nyní na ústupu, představují nemalou úsporu vody k zavlažování, chrání samotné travní porosty před vysycháním a v neposlední řadě jsou esteticky atraktivnější.

V posledních letech stále aktuálnější jsou také opatření vedoucí k zachytávání srážkové vody nebo efektivnějšímu hospodaření s ní - na budově samotné, případně i v rámci pozemků vytvářením nejrůznějších zasakovacích ploch a prvků.

V některých případech se mohou knihovny na svých pozemcích zasadit i o šetrnější přístup v městském prostředí ve spojitosti s používáním herbicidních přípravků (zejména na bázi glyfosátu) volbou alternativního způsobu odstraňování nežádoucích rostlin. Problematické je také nadužívání soli při ošetřování pěších cest.

c) Opatření v provozu

Knihovny v podstatné míře fungují jako klasické "kancelářské" provozy. Až na některá specifika je tak všeobecně možné aplikovat praxi tzv. zeleného úřadování - tedy ekologického provozu kanceláří.

Podrobnější rozbor tohoto tématu je k dispozici na samostatném webu:

<http://www.zeleneuradovani.cz/>

Opatření v provozu zahrnují následující oblasti:

Úklid a čištění

Principy šetrnějšího úklidu a čištění fungují podobně jako v domácnostech i na úrovni institucí, kde mohou opatření mít vzhledem k větším plochám a většímu objemu spotřebovávaných přípravků hmatatelnější dopad.

Posuzujeme jak úklidový režim, tak zejména úklidové a čisticí prostředky, které používáme. Alternativní varianty jsou rozeznatelné pomocí certifikace cílící na odlišné parametry výrobku. Všeobecným certifikátem označujícím šetrnost prostředku vůči životnímu prostředí je "Ekologicky šetrný výrobek" s celoevropskou mutací "EU Ecolabel". Certifikát HPS (<https://www.netestovanonazviratech.cz/>) označuje výrobky a firmy s jediným věrohodným auditem, který zaručuje, že přípravek ani jeho komponenty neprošli testováním na zvířatech.

Konkrétními značkami s šetrnějšími vlastnostmi a dobrou dosažitelností na českém trhu jsou např. Ecover, Sonett, Tierra Verde nebo Yellow&Blue.

Na čisticí prostředky můžeme pohlížet i z hlediska minimalizace jednorázových obalů. Pokud známe celkovou spotřebu, je výhodnějším nákup velkých balení. S některými firmami nebo prostřednictvím nejbližšího bezobalového obchodu je možné domluvit doplňování prázdných obalů a tedy bezobalovou nebo méněobalovou variantu úklidu.

Klasické úklidové prostředky můžeme kombinovat s všeobecně známými a dobře fungujícími přírodními čistidly - octem, sodou, kyselinou citrónovou.

Odpady

Produkce odpadů je jedním z nejvíce viditelných dopadů spotřeby na přírodu. Bez nadsázky můžeme říci, že se nacházíme v období odpadové krize. Množství odpadů jak na skládkách, tak v životním

prostředí neustále narůstá a podíl jejich efektivního využití (recyklace) se snižuje. Třídění odpadů už dávno není řešením, ale pouze dílčím příspěvkem. Jediným v současné době skutečně účinným postupem je předcházení vzniku (zbytečných) odpadů. Samozřejmě za předpokladu zachování třídění bychom se měli v provozu zabývat zejména tím, jak účinně minimalizovat množství spotřebovávaných

(většinou jednorázových) obalů a odpadů. Velký podíl tvoří jednorázové plastové kelímky na nápoje, obaly z kávových a nápojových automatů (více k této problematice v kapitole Zásady ekologického pořádání akcí). Každá knihovna si může provést rozbor produkovaných odpadů a zaměřit se na minimalizaci převažujících složek.

Papír

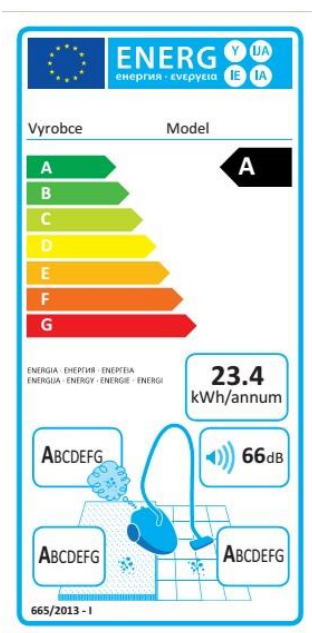
Papír je již z podstaty věci v kancelářských provozech hojně využívaným materiálem. Dílčími opatřeními můžeme snížit celkovou spotřebu a ovlivnit také jeho výrobní varianty směrem k těm šetrnějším.

Alternativou k běžně používanému bělenému papíru do tiskáren je recyklovaná varianta (s označením 100 % recyklovaný papír). Vodítkem může být také certifikace FSC (viz [zde](#)), která zaručuje původ dřevěných a papírových výrobků z šetrných lesnických zdrojů (lesnická obdoba ekologického zemědělství). Co se týče samotné spotřeby papíru, tu můžeme snížit dnes již notoricky známými zásadami - oboustranný tisk, přednostní elektronické vyřizování papírových záležitostí atd. Alternativou k jednorázovým papírovým ručníkům a utěrkám je jejich recyklovaná nebo textilní varianta. Dalším opatřením může být odmítání reklamních tiskovin do schránek nebo skartace důvěrných dokumentů a následné vytrídění.

Úspora elektrické energie

Kromě počítačových sestav souvisejí následující opatření se všemi ostatními spotřebiči, které jsou v rámci provozu využívány. Základním ukazatelem je samotná spotřeba el. energie - zjednodušeně rozpoznatelná prostřednictvím energetického štítkování. Platí zejména pro nákup nových spotřebičů. U těch starších s výrazně vyšší spotřebou je účelné odhadnout možnou úsporu nákupem nového (je samozřejmě potřeba kalkulovat s ekologickou stopou výroby). Pokud si nejsme jisti aktuálním stavem a spotřebou starších elektrospotřebičů, je možné provést audit. Nejrozličnější poradenské subjekty umožňují (i bezplatně) zapůjčení měřičů spotřeby, pomocí kterých zjistíme aktuální spotřebu i spotřebu v tzv. stand-by režimu. Zejména v provozech kancelářského typu může právě spotřeba ve stand-by módu představovat nezanedbatelnou složku celkových nákladů na elektrickou energii. Zvláště u PC sestav je úspornějším řešením síťová zásuvka s vypínačem, kterou se spotřebiče zcela odpojují od sítě při odchodu z práce nebo přes víkend.

Systémovým řešením je pak přechod instituce na některou z forem tzv. zelené energie, což je faktická podpora obnovitelných zdrojů energie.

Služební automobil

Individuální automobilová doprava je jednou z podstatných částí uhlíkové stopy. Úspor můžeme dosáhnout jak všeobecnými zásadami šetrnějšího provozu auta, tak i ostatními (zejména logistickými) úpravami našich pojižděk. Na úrovni služebních cest můžeme motivovat zaměstnance k přednostnímu využívání veřejné dopravy. Při nákupu nového automobilu je pak možné uvažovat nad elektromobilem nebo hybridním vozem.

Dřevo

Stejně jako u papíru funguje u dřeva a dřevěných výrobků již zmiňovaná certifikace FSC. Kromě toho máme při výběru dřevěného nábytku, podlah atd. na výběr mezi masivem a dřevotřískou. Druhá z možností většinou obsahuje ve svých lepidlech toxický a karcinogenní formaldehyd. Masiv je tedy variantou šetrnější zejména k našemu zdraví. Vyhýbat bychom se měli také exotickým druhům dřev pocházejících z cenných tropických ekosystémů a zaměřit se na lokální zdroje a zpracovatele.

Veřejné zakázky

Podstatná část nákupu zboží nebo služeb pro veřejné instituce probíhá v režimu veřejných zakázek, při jejichž zadávání můžeme zohlednit důležité environmentální a sociální aspekty. Síť ekoporaden STEP vytvořila sadu metodik pro nejčastěji využívané oblasti. Naleznete ji [zde](#).

d) Opatření na úrovni zaměstnanců

I přesto, že je známá celá řada osobních přístupů směrem k ekologicky šetrnějšímu chování lidí, je velmi obtížné komukoli něco takového navrhnout nebo dokonce přikazovat, neboť se dostáváme do roviny osobních svobod. Téměř vše na této úrovni se odvíjí od individuální volby každého jednotlivce. Za doporučení stojí nejrůznější kalkulačky ekologické stopy, ze kterých se alespoň rámcově dozvíme, jaký ekologický dopad mají nejrůznější oblasti našich životů (viz např. [zde](#)).

Ze všech aspektů celkové ekologické stopy (stravování, bydlení, doprava, spotřeba...) je na úrovni zaměstnání alespoň zčásti řešitelná složka dopravní - v podobě dojíždění za prací. Nejméně šetrným způsobem je samozřejmě individuální automobilová doprava. Pokud je to možné, můžeme se pokusit formou pozitivní motivace inspirovat své zaměstnance k využívání šetrnějších dopravních prostředků a způsobů dojíždění. Alternativou je kromě veřejné dopravy i např. sdílené využívání jednoho automobilu. Ideální formou pak jednoznačně chůze nebo kolo (s ohledem na vzdálenost). K poslednímu jmenovanému běží již několikátým rokem kampaň Do práce na kole (viz [zde](#)), která nejen motivuje zaměstnance k tomuto způsobu dojíždění, ale pomáhá také rozvíjet "cyklistickou infrastrukturu" (plánování nových cyklistických tras, kolostavy, možnost úschovy kol nebo třeba i sprchy pro zaměstnance).

2) Knihovna jako informační a vzdělávací instituce

Jak již bylo řečeno v úvodu, knihovny mají v dnešní době charakter komunitních a kulturních institucí, z čehož vyplývá velký potenciál v oblasti působení na široký okruh uživatelů - zejména formou nejrůznějších kulturních akcí nebo informačních kampaní. Druhým pilířem na cestě za šetrnější podobou fungování knihovny tak může být podpora její vzdělávací role v oblasti environmentální problematiky. Nedílnou součástí a příkladem pro ostatní instituce jsou rovněž samotné zásady ekologického pořádání akcí.

a) Pořádání akcí s environmentální tematikou

Možná škála ekologicky směřovaných akcí a dalších aktivit je velmi široká a vždy záleží na fantazii a fundovanosti organizátora, možnostech instituce i cílové skupině návštěvníků. Příkladem environmentálně laděných akcí mohou být:

- **přednášky a přednáškové cykly** (s všeobecným ekologickým tématem nebo s tématem, které odráží aktuální dění, regionální zajímavost, kauzu apod.)
- **workshopy** (s náměty na šetrné činnosti a s praktickými ukázkami)
- **promítání** (aktuální dokumentární filmy s eko tematikou, volně dostupné nebo zaštiťované neziskovým subjektem, s doplňující besedou...)
- **kurzy** (jednorázové nebo cykly, nejrůznější tematika - zdravější a šetrné vaření, přírodní zahradničení...)
- **odborné semináře** (knihovna může být spoluorganizátorem - např. ve spolupráci s městským úřadem nebo neziskovou organizací)
- **přírodovědné exkurze, výlety nebo procházky** (se zaměřením na přírodní zajímavost, chráněné území nebo cílové skupiny živočichů a rostlin)

Ostatní akce, projekty a aktivity zaměřené na zodpovědnější spotřebitelství nebo eko témata:

- **farmářské trhy** (např. [zde](#))
- **swapy** (výměnné bazary)
- **recyklo- a re-use dílny, knihovny věcí** (např. [zde](#))
- **sběrné místo pro zvláštní druhy odpadů** (hliník, bioodpad, baterie, elektrozařízení, textil...)
- **semínkovny** (např. [zde](#))
- **tištěná nebo elektronická periodika s environmentální tematikou** (např. [zde](#))

Na mnohých akcích a kampaních je ideální spolupracovat s regionálními ekologicky zaměřenými neziskovými organizacemi, které mohou nabídnout odborníky, přednášející nebo lektory a zároveň navázat i část účastníků ze svého okruhu.

Zatím nerealizovaným námětem a nástrojem, který by tuto oblast mohl usnadnit, je databáze témat a přednášejících/lektorů, do které by bylo možné libovolně vkládat i ji využívat jako inspiraci a zdroj kontaktů pro vlastní realizované akce.

b) Zásady ekologického pořádání akcí

Součástí působení knihoven na okolí by měl být i vlastní příklad šetrné praxe v pořádání jakýchkoli akcí.

Rozebírané zásady se vztahují i na interní aktivity typu porad, školení atd.

Nápoje

Častým nešvarem během akcí (ale i v běžném knihovnickém provozu) je používání jednorázových plastových kelímků k podávání nápojů z důvodu jednoduchosti a snadné proveditelnosti. Ne příliš složitých řešení je několik. Před akcí nebo do běžného provozu můžeme chystat své vlastní nápoje (citronády, limonády...) z kvalitní kohoutkové vody do velkých džbánů, ze kterých jsou rozlévány do klasických sklenic. Dílčím řešením jsou i velké zálohované barely na pitnou vodu. Všechny tyto postupy rovněž eliminují nutnost nakupování nápojů v PET lahvích, což by vytvářelo další zbytečný jednorázový odpad. Stylovým řešením zejména pro větší venkovní akce (ale i do běžného provozu) jsou sady vratných (zálohovaných) kelímků z tvrdého plastu. Kelímky je možné nakoupit, případně je pronajmout i s navazujícím servisem (mytí), bonusem je možnost natisknout logo instituce, akce nebo jiné propagační sdělení. Fungující systémy - viz např. [zde](#), zajímavou možností je také síť vratných obalů na nápoje i jídlo fungující napříč celou republikou (viz [zde](#)).

Pokud byli návštěvníci knihovny a akcí zvyklí na nabídku nápojů v jednorázových kelímcích, je vhodné je o novém způsobu informovat prostřednictvím banneru nebo jiného sdělení.

Občerstvení

Podobně jako plastové kelímky na nápoje se můžeme v rámci občerstvení pokusit eliminovat stejně zbytné jednorázové plastové nádoby. Alternativou je jakákoli omyvatelná varianta, případně alespoň tácky z tvrdého papíru. Účelným řešením i z pohledu osvěty je společně s propagační konkrétní akce rozšířit možnost, aby si návštěvníci donesli své vlastní nádoby (tácek, misku, šálek na horký nápoj...).

Pokud pořádáme akci zaměřenou na gastronomii nebo pro akci poptáváme stánky s občerstvením, mohou samotní prodejci v této oblasti výrazně přispět. V rámci účasti na prodeji můžeme stanovit podmínku nabízení občerstvení pouze prostřednictvím omyvatelného nebo z šetrnějších materiálů vyrobeného nádobí. Prodejci mohou rovněž motivovat návštěvníky k nákupu občerstvení na vlastní přinesené nádobí slevou apod.

Řešení v podobě některého druhu tzv. bioplastu není ideální z důvodu nejasného způsobu třídění a často neexistující možnosti recyklace, každopádně se ale jedná o šetrnější alternativu k plastovému nádobí (které je také většinou nerecyklovatelné).

V případech akcí nebo aktivit, kde rozhodujeme o druhu podávaného občerstvení, se můžeme zaměřit na suroviny s nižší ekologickou stopou - rostlinné potraviny, biopotraviny, fairtrade výrobky.

Prostřednictvím nákupu v šetrnějších obalech nebo v bezobalových obchodech pak minimalizujeme objem vzniklého jednorázového odpadu.

Propagace a doprava

V mnoha ohledech je v dnešní době již papírová forma propagace akcí na ústupu a převládají elektronické cesty. Měli bychom se pokusit odhadnout, do jaké míry jsou dosud využívané plakátové způsoby efektivní a z jaké části je můžeme nahradit právě elektronickou formou. Pokud si jako knihovna necháváme zpracovávat reklamní a propagační materiály, můžeme zauvažovat nad jejich množstvím, materiálem a nutností výroby. Alternativním řešením s přidanou hodnotou je realizace např. prostřednictvím chráněné dílny nebo jiného charitativního projektu.

Z hlediska dopravní stopy akce pro veřejnost se můžeme zamyslet nad přístupností místa konání pro pěší, cyklisty nebo cestující veřejnou dopravou. Návštěvníky je možné i motivovat (např. slevou na vstupném) k využití šetrnějšího způsobu dopravy. K informacím o akci je vhodné přidat přehledné plánky přístupnosti.

3) Knihovna koordinuje a inspiruje

Třetím pilířem, který zároveň navazuje na předchozí dva, je vytvoření "koordinátora" environmentálních aktivit a opatření v knihovnickém provozu. V konkrétní rovině se může jednat o celý nebo částečný úvazek pracovníka knihovny. Ten se v jeho rámci pokouší naplňovat všechny postupy uvedené v této metodice a také inspiruje podobné instituce v této oblasti. Forma může být samozřejmě různá, v závislosti na možnostech, velikosti a struktuře provozu. Může se jednat o částečné a jakkoli velké zapojení se do popisovaných aktivit, případně může vzniknout tematický

subjekt např. ve formě ekoporadny, ekocentra apod. Rozhodujícím faktorem je samozřejmě financování, ale také fundovanost a osobní iniciativa daného člověka.

Grantová podpora takového projektu je v současné době velmi omezená, podobně jako podpora čistě knihovnických aktivit. Určitou možností jsou národní programy v oblasti ekologické výchovy a environmentálního vzdělávání nebo zapojení do již existujících sítí ekoporaden (např. jihočeská síť KRASEC).

"Kordinátor" má v kompetenci okruh environmentálních zásad a aktivit (viz první pilíř - Knihovna jako "zelená" instituce) - rozpoznání možností v rámci instituce a jejich postupnou realizaci. Organizuje environmentální akce a dohlíží nad ekologickými zásadami akcí (včetně těch interních) - viz druhý pilíř - Knihovna jako informační a vzdělávací instituce. Kordinátor může udržovat a rozšiřovat speciální fond environmentálně zaměřené literatury a informačních materiálů. Pokud v rámci knihovny fungují podřízené provozy (pobočky, regionální knihovny), veškeré zásady a postupy aplikuje i zde. Stejným způsobem inspiruje i podobně fungující instituce (úřady, firmy...). Osoba kordinátora se může podílet na environmentálních projektech a programech pro školy a jiná vzdělávací zařízení.

Sestavil:

Ing. Jan Juráš, Ekoporadna při Šmidingerově knihovně ve Strakoncích (jan.juras@knih-st.cz)